

Recensent: Marja Schouten

Ranne Hovius: ‘De eenzaamheid van de waanzin’ Tweehonderd jaar psychiatrie in romans en verhalen. Uitgeverij Nieuwezijds, Amsterdam 2013. ISBN 978 90 5712 219 4 Zie ook: www.nieuwezijds.nl (Psychiatrie/AG/1)

Soort boek/stijl/aandoening: In dit boek volgt Ranne Hovius de geschiedenis van waanzin over de laatste twee eeuwen aan de hand van literaire werken waarin krankzinnigen, neuroten, psychiaters, inrichtingen, therapieën op enigerlei wijze een rol spelen. Ze onderzoekt hierbij hoe psychiatrie en literatuur elkaar beïnvloeden.

Over de schrijver: Ranne Hovius is psycholoog, freelance wetenschapsjournalist en schrijfster. Zij schrijft onder andere voor *de Volkskrant*. Zie ook: <http://www.rannehovius.nl>

Korte beschrijving: De subtitel ‘tweehonderd jaar psychiatrie in romans en verhalen’ doet wellicht taaie kost vermoeden, maar niets is minder waar. Hovius is er wonderwel in geslaagd een goed geschreven en overzichtelijk boek over dit onderwerp te maken. Ze houdt zowel een chronologische als een thematische volgorde aan. Ze laat foute theorieën de revue passeren, bruikbare concepten en regelrechte oplichterij.

Hovius beschrijft psychiatrische theorieën waaronder die van Freud, Lombroso, Skinner en Laing en de onderliggende ideeën van het huidige handboek van de psychiatrie, de DSM. Tegelijkertijd geeft zij het woord aan tal van schrijvers, waarbij bijvoorbeeld het werk van Goethe, Flaubert, Dickens en Poe aan bod komen alsmede schrijvers die over hun eigen waanzin vertellen zoals Sylvia Plath en David Sedaris. Haar keuze voor auteurs en citaten is doeltreffend. Ze gebruikt niet alleen beroemde werken om haar betoog te illustreren, maar ze beschrijft ook bijvoorbeeld hoe Honoré de Balzac zich bekwaamde in het magnetisme, hoe Freud zich liet inspireren door Shakespeare en hoe Jean Rhys in *Wide Sargasso Sea* de vloer aanveegt met de wijze waarop Charlotte Brontë in *Jane Eyre* de waanzinnige Berthe Mason beschrijft. Met elke koerswijziging in de psychiatrie veranderen de literaire verhalen, stelt Hovius. Wie geloofwaardig wil schrijven, moet rekening houden met de psychiatrische opvattingen uit die tijd. Elke tijd kent zijn eigen dwangbuis. Uiteraard komt uitvoerig de anti-psychiatrie aan bod: niet de patiënt, maar de maatschappij is de hoofdschuldige volgens grondlegger Cooper, met Laing en Foudraïne in hun voetsporen, in de tijd van *One flew over the cuckoo's nest*. Tenslotte komen aan de orde de voors en tegens van de DSM, het handboek voor de psychiatrie. Voordelen: betere communicatie over stoornissen alsmede maatschappelijke erkenning, zoals bijvoorbeeld PTSS en ADHD. Rond het uitkomen van de DSM-5 laait de weer de discussie op: teveel mensen krijgen een diagnose. Is dat ten behoeve van de patiënt of van de farmaceutische industrie die met pillen goed garen spint. Het aantal ADHD-ers is explosief gestegen. Ik vraag me af: wat is heilzamer? Een rondje ravotten of een potje Ritalín?

Wat viel op: De combinatie van eruditie en een uitermate prettige verteltrant.

Citaten: Pag. 13: ‘Schrijvers en psychiaters stellen vaak dezelfde vragen over de menselijke geest, maar doen dat niet met dezelfde bedoelingen. De psychiater hoopt orde aan te brengen in oorzaak en gevolg en langs die weg een manier te vinden om de ontspoorde geest weer in het gareel te krijgen of op zijn minst minder te laten

lijden. De schrijver hoeft niemand te genezen. Hij kan met zijn personage doen wat hij wil en is vooral gericht op het beschrijven van de wankele geest van dat ene personage binnen de context van dat ene leven...'

Recensies: Zie ook: <http://www.rannehovius.nl/in-de-media>

'De geschiedenis van de psychiatrie draait steeds om dezelfde vragen: is waanzinnigheid een lichamelijk of geestelijk probleem. Valt het te genezen of niet. Is het enkel ellende of zitten er ook fraaie kanten aan. Moet het begripvol of juist effectief worden aangepakt? Over de lijn van wanhopige opsluiting naar *moral treatment* via hypnose en psychoanalyse tot de lobotomie en de anti-psychiatrie zijn die kwesties steeds met een slingerbeweging beantwoord, en altijd was de literatuur een danspartner.' (Rick Peters: Noorderlicht recensieteam).

'Hovius merkt op dat patiënten zelden precies in hun diagnose passen; de wetenschap classificeert ziektebeelden door in individuele verhalen naar algemene kenmerken te zoeken, in de hoop zo oorzaken te kunnen vinden. Schrijvers, zegt ze, proberen begrijpelijk te maken wat mensen over de grens van de rede duwt. Wat dat betreft zijn behandelaars en schrijvers bondgenoten.' (Medisch contact.)

Extra: Een gesprek met de schrijfster in 'Brands met boeken'; www.radio1.nl 19 mei 2013: 'In de jaren zeventig had je die poster van de Stichting Pandora: 'Ooit een normaal mens ontmoet? En... beviel 't?' Nu stond ik in Amsterdam bij de presentatie van een nieuwe campagne van SIRE, waarmee ze opnieuw mensen met een psychische aandoening willen emanciperen, maar nu heet het 'bevrijden van een stigma.' SIRE maakt dezelfde gevaarlijke denkfout als Pandora destijds... We stonden in restaurant Freud in de Spaarndammerstraat...in Freud werken namelijk mensen die te kampen hebben met geestesziekten. Een van hen stond achter de bar: Lisette.... Ik zei dat ik het 'normaliseren' van geesteszieken verkeerd vind. Dat is van kanker een verkoudheid maken. "Dat is waar," zei Lisette prompt. Ze vond het prettig dat SIRE het voor haar opnam. "Maar het is van levensbelang te accepteren dat een psychische ziekte niet normaal is, maar juist heel apart," zei Lisette. "Alleen dan is er echt hulp." (Stigma, Margriet Oostveen, *nrcnext*, 28 juni 2013).